

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора Чуприни Христини Миколаївни на дисертаційну роботу **Новикова Дмитра Миколайовича** на тему **«Формування адаптивного механізму забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств в умовах нестабільного економічного середовища»**. Дисертацію подано до разової спеціалізованої вченої ради в КНУБА на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами та темами

Проблема, яку розв'язує Новиков Д.М., належить до кола питань, що набули критичної гостроти саме в останні роки. Український будівельний сектор опинився в ситуації, коли класичні управлінські парадигми, розраховані на передбачуваність ринку та стабільність ресурсних потоків, виявилися принципово непрацездатними. Волатильність макроекономічних індикаторів, розрив ланцюгів постачання, демографічні втрати та необхідність одночасного виконання завдань відновлення й модернізації створили середовище, в якому конкурентоспроможність підприємства визначається не стільки його потужністю, скільки швидкістю та якістю адаптаційної реакції.

Саме в такому контексті ідея побудови адаптивного механізму, здатного трансформувати зовнішню турбулентність на джерело конкурентних переваг, набуває не лише академічної, а й стратегічної ваги. Автор слушно фіксує розрив між наявним теоретичним інструментарієм, що переважно описує реактивні моделі поведінки, та реальною потребою галузі у проактивних, превентивних рішеннях.

Дослідження органічно вписується в наукову тематику КНУБА та Академії будівництва України. Здобувач є виконавцем трьох науково-дослідних тем (№ 0124U005168, № 0121U111792, № W4-14-b), у межах яких інтегрував розроблені елементи адаптивного механізму в загальну систему аналітичного інструментарію мультипроектної діяльності та девелоперського

оцінювання, що підтверджує прикладну затребуваність роботи та її відповідність пріоритетним напрямам галузевої науки.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується багаторівневою методологічною побудовою дослідження. Автор не обмежується одним інструментарієм, а послідовно застосовує кілька аналітичних підходів: кореляційно-регресійний аналіз для виявлення макроекономічних детермінант ділової активності, факторний аналіз із варимакс-обертанням для структурування чинникового простору, експертне оцінювання за методом аналізу ієрархій Т. Сааті для ранжування якісних критеріїв, а також сценарне моделювання для проектування альтернативних траєкторій розвитку.

Таке поєднання методів дозволяє автору уникнути типової для подібних досліджень однобічності. Кожне наукове положення проходить крізь кілька рівнів верифікації: кількісна модель підтверджується експертною оцінкою, експертна оцінка коригується ринковими даними, а сценарні прогнози прив'язуються до конкретних тригерних умов. Виведена регресійна залежність не залишається абстрактною формулою, а отримує економічну інтерпретацію через феномен «ефекту відкладеного попиту на відновлення», що є оригінальним аналітичним спостереженням.

Рекомендації автора мають чітку прив'язку до конкретних управлінських рішень і не носять декларативного характеру. Матриця тригерних дій, інтегральний індекс економічної безпеки (ІЕВ) та сценарна модель МАСП-ДА є інструментами, готовими до безпосереднього впровадження.

3. Оцінка змісту, структури, рівня завершеності та оформлення дисертаційної роботи

Робота має чітку трискладову архітектуру, що відповідає логіці руху від теоретичного фундаменту через діагностичний інструментарій до прикладного впровадження. Обсяг основного тексту — 219 сторінок, 34 рисунки, 33 таблиці, 9 додатків на 31 сторінці, список використаних джерел із

141 найменування. Такі параметри свідчать про повноцінний, завершений характер дослідження.

Перший розділ закладає понятійно-концептуальний каркас. Автор не просто компілює існуючі трактування конкурентоспроможності, а переосмислює її як динамічну властивість, що проявляється через здатність до реконфігурації. Особливо цінним є аналіз світових моделей резильєнтності (німецької, японської, сінгапурської, південнокорейської) із подальшою кількісною верифікацією позиції України через індекс стійкості. Виявлена асиметрія — критично низькі показники фінансової стійкості (4,2/10) та управління ризиками (4,5/10) при відносно вищому потенціалі інновацій (5,8/10) — слугує переконливим обґрунтуванням необхідності саме цифрово-адаптивного, а не екстенсивного шляху розвитку.

Другий розділ виконує функцію діагностичного ядра. Емпіричний аналіз ринку будівельних послуг України 2019–2025 рр. виявляє фундаментальну трансформацію від «ринково-девелоперської» до «відбудовчо-донорської» парадигми. Експертне опитування 57 фахівців та побудова стратегічної матриці «якість послуги / значущість для замовника» дозволяють автору перейти від загальних спостережень до конкретних пріоритетів підвищення конкурентоспроможності. Виявлення того, що до зони високого пріоритету потрапляють експертність персоналу, обґрунтованість кошторисів, дотримання бюджету та строків, є практично значущим результатом.

Третій розділ є завершальною, синтезувальною частиною роботи. Концептуальний підхід на засадах гнучкості (Agile) та екосистемності, комплексна модель трансформації бізнес-моделей учасників будівельного процесу на чотирьох етапах життєвого циклу, а також авторська модель адаптивного сценарного прогнозування МАСП-ДА формують завершений адаптивний механізм. Оформлення роботи відповідає встановленим вимогам. Структура викладу логічна, висновки до кожного розділу містять чітко сформульовані пункти. Анотації українською та англійською мовами повно відображають зміст дослідження.

4. Наукова новизна результатів дослідження.

На переконання рецензента, до результатів категорії «удосконалено» слід віднести:

- методику комплексної оцінки адаптивного потенціалу, яка інтегрує фінансову міцність, ресурсну мобільність, інноваційну активність, цифрову зрілість та ризикостійкість в єдину діагностичну рамку, що докорінно відрізняється від поширених фрагментарних підходів;
- аналітичну модель діагностування конкурентного середовища, побудовану на одночасному врахуванні структурних зрушень ринку, інвестиційної динаміки, цифрової конвергенції та макроекономічних шоків;
- багатокритеріальну економіко-математичну модель обґрунтування управлінських рішень, що враховує кореляційні зв'язки між фінансовими, часовими, технологічними, якісними та ризиковими параметрами;
- методику прогностно-аналітичного вимірювання конкурентоспроможності, що поєднує сценарне моделювання, цифровий моніторинг та адаптивне коригування оціночних параметрів.

До результатів категорії «набули подальшого розвитку» належать:

- теоретичне переосмислення адаптивної конкурентоспроможності як динамічної економічної категорії, що виходить за межі фіксації ринкової позиції;
- збагачення факторного простору конкурентоспроможності категоріями адаптаційних, цифрових, інституційних та інноваційних детермінант;
- систематизація міжнародного досвіду резильєнтності з подальшою адаптацією до українських реалій повоєнного відновлення;
- концептуальна основа адаптивного механізму, що аргументує взаємозалежність фінансової стабільності, ризик-орієнтованого управління, цифрової конвергенції та ресурсної адаптації;
- прикладні засади адаптивних стратегій, доповнені інструментами сценарного проєктування, ризик-фокусованого менеджменту та цифрової синхронізації.

Окремо слід відзначити оригінальність виявленого автором «ефекту відкладеного попиту на відновлення»: емпірично доведено, що фізичне зменшення житлового фонду ($G_1 \downarrow$) парадоксально стимулює зростання індексу ділової активності ($F \uparrow$) у сегменті нематеріальних будівельних послуг. Таке спостереження має самостійну теоретичну цінність і відкриває новий напрям досліджень.

5. Дотримання академічної доброчесності

Дисертаційна робота є самостійним дослідженням. Перевірка тексту засвідчила автентичність на рівні понад 90%, що підтверджено програмним забезпеченням StrikePlagiarism. Посилання на використані джерела оформлено належним чином, особистий внесок здобувача у спільних публікаціях чітко зазначено. Ознак фабрикації, фальсифікації або плагіату не виявлено.

6. Практичне значення результатів

Прикладна цінність роботи підтверджена не лише теоретичними розробками, а й фактичним впровадженням інструментарію в діяльність трьох організацій. Результати впровадження засвідчили зростання фінансової стійкості, оптимізацію структури витрат в умовах інфляційного тиску, скорочення часу реакції на ринкові зміни та мінімізацію ризиків втрати конкурентних позицій.

Розроблений інструментарій має універсальний характер і може бути масштабований на інші будівельні підприємства. Матриця тригерних дій, інтегральний індекс ІЕВ та сценарна модель МАСП-ДА є інструментами, що не потребують суттєвої адаптації для практичного застосування. Окрім того, результати можуть бути інтегровані в освітній процес підготовки фахівців за спеціальністю 051 «Економіка», а також використані органами державної влади при формуванні політики відновлення будівельної галузі.

7. Повнота викладення результатів у публікаціях

За матеріалами дисертації опубліковано 17 наукових праць, серед яких: 4 статті у фахових виданнях категорії «Б», 3 статті у періодичних виданнях країн ОЕСР та ЄС (зокрема 1 стаття, проіндексована у базі Scopus), 2 додаткові публікації та 8 тез доповідей на міжнародних конференціях. З урахуванням

вимог постанови Кабінету Міністрів України від 3 травня 2024 р. № 507 щодо зарахування праць, опублікованих у співавторстві, здобувачу зараховується 14,5 публікації.

Результати дослідження апробовано на 8 міжнародних науково-практичних конференціях (Київ, Рига, Чикаго), що свідчить про достатній рівень наукової комунікації та визнання результатів у професійній спільноті. Кількість і рівень публікацій, а також повнота відображення в них основних наукових положень відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

8. Зауваження та рекомендації

Попри загалом високий рівень дослідження, вважаю за доцільне висловити кілька спостережень, що мають виключно рекомендаційний характер:

- Щодо розділу 1.** Порівняльний аналіз будівельних ринків восьми країн є надзвичайно інформативним, проте окремі кількісні зіставлення (зокрема, кратність розриву між ринками) подаються без достатнього обговорення методологічних обмежень такого порівняння. Різниця у 739 разів між ринками Китаю та України є коректним арифметичним фактом, але її аналітична інтерпретація потребувала б урахування відмінностей у методології статистичного обліку, структури ВВП та стадій економічного розвитку, що не знижує цінності виявлених закономірностей, але в подальших публікаціях варто приділяти більше уваги застереженням щодо інтерпретації.
- Щодо розділу 2.** Експертне опитування 57 фахівців є репрезентативним для поставлених завдань, проте структура вибірки (38% — відновлення інфраструктури, 32% — житлове будівництво, 18% — промислове, 12% — інжиніринг) дещо зміщена в бік інфраструктурного сегмента. Для підвищення надійності висновків у майбутніх дослідженнях доцільно розглянути стратифіковану вибірку з більш збалансованим представництвом сегментів.
- Щодо розділу 3.** Модель МАСП-ДА побудована на основі методу аналізу перехресного впливу та імітаційного моделювання Монте-Карло, що є адекватним вибором для умов невизначеності. Водночас у тексті недостатньо деталізовано параметри симуляції (кількість ітерацій, розподіли ймовірностей вхідних змінних, критерії збіжності). Для підвищення відтворюваності

результатів доцільно в подальших публікаціях або додатках навести параметри більш детально.

4. Щодо формули ІЕВ. Інтегральний індекс економічної безпеки

($ІЕВ = F \times K_{exp} / (1 + R_{sum})$) є компактним та інтуїтивно зрозумілим. Проте залишається відкритим питання чутливості індексу до крайніх значень R_{sum} . У подальших дослідженнях доцільно провести аналіз стійкості (sensitivity analysis) формули до змін вхідних параметрів.

5. Щодо практичного впровадження. Впровадження результатів у трьох організаціях підтверджує прикладну цінність роботи. Водночас для посилення доказової бази доцільно було б навести кількісні показники ефекту впровадження (наприклад, відсоток скорочення часу реакції, зміна коефіцієнта ліквідності тощо).

Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та мають характер побажань щодо подальшого розвитку дослідницької програми автора.

9. Загальний висновок рецензента

Дисертаційна робота Новикова Дмитра Миколайовича є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, що розв'язує актуальну науково-прикладну проблему формування адаптивного механізму забезпечення конкурентоспроможності будівельних підприємств в умовах макроекономічної нестабільності.

Робота вирізняється методологічною строгістю, логічною цілісністю та переконливою аргументацією. Автор демонструє здатність працювати на стику кількох аналітичних парадигм — від економетричного моделювання до експертних методів та сценарного прогнозування — зберігаючи при цьому єдину дослідницьку лінію. Виявлений «ефект відкладеного попиту на відновлення», побудова стратегічної матриці пріоритетів якості та розробка матриці тригерних дій є результатами, що мають самостійну наукову цінність та потенціал для подальшого розвитку.

За своїм змістом, обсягом, науковою новизною, рівнем обґрунтованості та оформленням дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої

вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40.

Як рецензент вважаю, що **Новиков Дмитро Миколайович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 051 «Економіка».

РЕЦЕНЗЕНТ

д.е.н., професор,
професор кафедри
менеджменту у будівництві
КНУБА

«07» 08 2026 р.

 Христина ЧУПРИНА

«Підпис к.т.н., професора Чуприни Х.М. засвідчую»

Вчений секретар Вченої ради
Київського національного
університету будівництва
і архітектури
кандидат технічних наук, доцент

 Микола КЛИМЕНКО